

הלכה ו בתור

מאת שלמה זאב פיק

מ אז פטירתו של מרן הגאון הרב ר' יוסף דוב סולובייצק זצ"ל, ראש ישיבת רבנו יצחק אלחנן וראב"ד דעיר בוסטון, שוקדים משפחתו ותלמידיו בהוצאות דברי תורה שאמר וכתב במשך יותר מיובל שנים. חוברות מסורה (שיוצא לאור ע"י איחוד הקהילות החרדיות באמריקה) ובית יצחק (שיוצא לאור ע"י הסתדרות תלמידי ישיבת רבנו יצחק אלחנן) מלאים דברי תורה של הרב זצ"ל אותם מפרסמים קרובי משפחה ותלמידים. נכדו שליט"א הוציא הגדה של פסח, וכן יצאו לאור ג' כרכים של רשימות שיעורים ע"י הרב צבי רייכמן מתלמידיו.

בשנה האחרונה הוציא לאור ברוך דוד שרייבר חמש חוברות המשחזרות את דברי הרב זצ"ל בשיעוריו ההלכתיים ובהרצאותיו בענייני השקפה. חמש החוברות מהוות מקשה אחת ומציגות דברי הרב בענייני ראש השנה, חנוכה, פורים, פסח ושבעות.

החוברת הראשונה שיצאה לאור ערב ראש השנה תשנ"ז משחזרת את שני סדרי שיעורים שמסר במסגרת הירחי כלה שהתקיימו בבוסטון בקיץ תשל"ו ותשל"ב. אמנם קיימת חפיפה בין כמה נושאים, אבל רוב דבריו עוסקים ומחדשים בשאלות יסוד בהלכות ראש השנה והשלכותיהם במישור הרעיוני וההגותי של הימים הנוראים.

אין קריאת דבריו של הרב זצ"ל דומה להשתתפות בשיעוריו, ואין שמיעת דברי הרב זצ"ל דומה להעתקתם בכתב, יהיה שחזור זה הטוב ביותר. על אחת כמה וכמה, שאין סקירת וסיכום דבריו דומים לקריאת שחזור מלא של כל דבריו. עם זאת, בפרוס הימים הקדושים כדאי להביא לקוראי "הצופה" קצת מביאוריו והגיגיו של מרן הרב זצ"ל מן השיעור של תשל"ב. אמנם אין כאן את כל מכלול המבנה של רצף השיעורים שהתקיימו במשך שלושה-ארבעה ימים, ואף שחסרים ביאורים מקיפים המסבירים את פרטי הדינים, ניתן להפיק מהם תועלת להבנת מנהגי התפילה וחובות היום.

המחלוקת בפסוק העשירי של שופרות

כהקדמה לשיעור זה, נציין שכל ברכה של מלכויות, זכרונות ושופרות מורכבת משלושה חלקים:
(א) הצהרה על אמונה (במלכויות) – על כן נקוה לך...; בזכרונות – אתה זוכר...; ובשופרות – אתה נגלית...;
(ב) ראיות מן הפסוקים – ג מתורה, ג מכתובים, וג מנביאים;
(ג) תפילה ובקשה המתחילה במלים "אלוהינו ואלוהי אבותינו..." שמה שאנחנו הצהרנו והבאנו ראיות אליו – מלכויות, זכרונות ושופרות – יתקיים.

ובתוס' הובאה שיטת רבנו משולם שלא מדובר בלבנה, אלא שלא הביאו את שעיר החטאת של ראש חודש בראש השנה מפני שהביאו שעיר של ראש השנה, וזה הפירוש של "חודש מתכסה". והביאו רבו משולם ראה לכך ממה שכתוב בתורה, בפרשת פינחס, "מלכד עולת החודש ומנחתה" ואין שום זכר לשעיר החטאת של ראש חודש. רבנו תם חלק על-כך, והביא תוספתא שאכן הקריבו שעיר ראש חודש בראש השנה. והסביר רבנו תם שהכוונה של "בחודש מתכסה בו" היא לכך שהתורה לא הזכירה במפורש את שעיר ראש חודש בראש השנה. רבנו משולם חזר בו והציע פירוש אחר: "החודש מתכסה בו" – שבתפילת מוסף של ראש השנה אין מזכירים מוספי ראש חודש אלא "מלכד עולת החודש" בלבד. ורבינו תם חלק וסיים את הקטע של קרבן מוסף באומרו "ושני שעירים לכפר", ואזי מזכירים גם את שעיר ראש חודש בראש השנה.

רש"י הינו היחיד הסבור שמזכירים פסוקי ראש חודש בתפילת מוסף של ראש השנה, עיין בדף לה ע"א, ר"ה אלמא משום דנפיש קראי ראיא מוספי ראש השנה וראש חודש וכו'. לפי רש"י, במוסף של ראש השנה מזכירין פרשת ראש חודש כמו בכל ראש חודש או שבת ראש חודש. תוס' על אתר חולקים, וסוברים כרבנו תם שאמנם מזכירים "שני שעירים לכפר", אבל אין מזכירים את פסוקי מוסף ראש חודש במפורש.

סתירה פנימית בין ראש חודש לראש השנה

התחושה היא שאין ראש חודש שייך כאן, ואין רוצים להזכירו, אלא שהתורה בעצמה הזכירה אותו. יש איוו סתירה פנימית בין ראש חודש לבין ראש השנה, ואין רוצים להזכיר ראש חודש. מה פשר הסתירה הזאת?

ובשעת השיעור, ביקש הגריד"ס זצ"ל מאחד מתלמידיו שהוא גם חזן להדגים את נוסח התפילה בקטע זה והצביע על-כך שקצב הניגון נעשה מהיר יותר כשאומרים את "מלכד עולת החודש..." להמחיש את הרעיון שאין לנו רצון להזכיר את ראש חודש ואנו עושים זאת רק בעל כורחנו. יש איוושהי סתירה בין ראש חודש וראש השנה וקיים ביניהם מתח. הרב גם הצביע על המשך התוס' שם שהביא ירושלמי שהשעיר בראש חודש קרב עבור הקב"ה שמיטע את הלבנה, והשעיר של ראש השנה הוא כפרה לעם ישראל, ולכן יש סתירה בין מהותן של הכפרות של ר"ח ורה"ש.

הבעיה במישור ההלכתי היא פשוטה: ראש השנה וראש חודש אינם רומים לראש חודש ושבת או לראש השנה ושבת החלים ביחד באופן מקרי בלבד, לעומת ראש חודש וראש השנה החלים ביחד לעולם. אי-לכך, אפשר לחקור – האם יש כאן שתי קדושות שונות ומופרדות כמו שבת ויום טוב, וזה מתבטא ע"י קרבן המוסף, ויש שני מוספים, ולכן מזכירים את שניהם בנפרד. זאת שיטת רש"י שיש כאן שתי קדושות מיוחדות ומופרדות אלא שאי אפשר לפרק ביניהם.

או שמא קדושת ראש חודש מתמזגת לתוך קדושת היום

בראש השנה יש קדושת היום חדשה שקשה להגדיר אותה, ויש בה היבטים של ראש חודש ורה"ש. לפני זה נוכל להביע למה אנן מברכים

חודש תשרי בשבת שלפני ראש השנה - מפני שאי אפשר לפרק את הקדושה החדשה של יום הזכרון למרכיביה, ולהזכיר את ראש חודש תשרי בלבד.

של ראש השנה ויוצרת קדושה אחת שיש בה היבטים הן של ראש השנה והן של ראש חודש, וראש חודש וראש השנה מתמוזגים ליחידה אחת הנקראת יום הזכרון. וכך אמנם סבור רבנו משולם: החודש מתכסה, וראש השנה בולע את קדושת ראש חודש וקולט אותה ויוצר קדושה חדשה של יום הזכרון. התוצאה מכך היא שעולת ראש חודש קרבה, אבל שעיר ראש חודש אינו קרב (לפי הפירוש הראשון שלו - ולפי הראשונים, רבינו משולם באמת לא חזר בו). ואם רבנו משולם אכן חזר בו, והשעיר אכן נקרב, אך בכל זאת השעיר לא נזכר, כדי לא להטיל שום דופי בקדושה חדשה זאת - שז"פ.

ורבנו תם מודה באופן עקרוני לרבנו משולם שיש כאן קדושה חדשה של יום הזכרון, אלא שזה בוודאי מחייב שני שעירים - אחד שלו ואחד שברוך כלל קרב בראש חודש. המזבח אינו מפסיד כלום באיחוד קדושות אלו. אמנם יש קדושה חדשה של יום הזכרון, והתוצאה היא שהמוסף אינו מוסף של ראש חודש אלא מוסף של יום הזכרון, שבעת מחייב מוסף כפול של שני שעירים. ובתפילת מוסף לא מפרטים את זה כדי שלא נבוא לסלף את תיאור קדושת היום החדשה.

סיכומו של דבר: יש כאן קדושת היום חדשה שקשה להגדיר אותה, אלא שיש בה היבטים של ראש חודש ושל ראש השנה. ולפי זה נוכל להבין למה אין מברכין חודש תשרי בשבת שלפני ראש השנה - מפני שאי אפשר לפרק את הקדושה החדשה של יום הזכרון למרכיביה, ולהזכיר את ראש חודש תשרי בלבד.

בין תרועה בשופרות לתקיעה בחצוצרות

ועתה נעיין בילקוט שמעוני לפרשת בהעלותך: "וביום שמחתכם - רב אשי אמר כתיב ראשי וכתוב חרשכם. איהו

ועוד נזכיר שיש פסוק עשירי שבזכרונות ושופרות, והוא חלק מאת הבקשה שמבקשים מן הקב"ה לכבד מה שכתב בעצמו בתורתו, כגון בזכרונות אנחנו מתפללים "וקיים לנו... את הדבר שהבטחנו בתורתך על ידי משה עבדך". [אמנם במלכויות, הפסוק העשירי נאמר בסוף הפסוקים מהסיבה הפשוטה שהבקשה ("או"א מלוך על כל העולם...") היא גם הברכה של קדושת היום והיא משותפת ליתר תפילות היום והמטבע שלה קבוע.]

ע"פ הדברים האלה, מצאנו מחלוקת בפסוק העשירי של שופרות. מנהגנו הוא להביא את הפסוק "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חרשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם, והיו לכם לזכרון לפני א' ליהיכם אני ה' אלוהיכם". אמירת פסוק זה עוררה התנגדות. עיון בדברי הרא"ש במסכת ראש השנה, פ"ג, ס' ג (דף לח, טור ב בדפי הרא"ש) יבהיר עניין זה: "ויש מרגנים על מה שאנו משלימין בשופרות בהאי קרא וביום שמחתכם ובמועדיכם שכתוב בו ותקעתם בחצוצרות, ואין כתוב בו שופר". עקב בעיה זו, החליף הרמב"ן פסוק זה המסיים את פסוקי השופרות בפסוק "לא הביט און ביעקב... ותרועת מלך בו". רבנו יונה הכריע לומר את הפסוק "יום תרועה יהיה לכם".

הרא"ש בעצמו עמד בתוקף על כך שאין לשנות את מטבע הברכה שנהגו מימות ראשונים, והשאיר את הפסוק. אלא לפי זה, עלינו לעמוד על היחס שבין שופר בראש השנה שאופיו הוגדר בתורה כ"יום תרועה", לבין מצוות חצוצרות כיום שאופיו הוגדר ע"י הפסוק "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חרשיכם ותקעתם בחצוצרות". יחס זה יעזור להבין את העניינים שאדם אמור להרגיש בלבו בעת תקיעת שופר.

הרא"ש הביא דברי הירושלמי הדנים כשאלה אם צריך להזכיר את ראש חודש ביום טוב של ראש השנה: "מהו להזכיר של ראש חודש בראש השנה? א"ר יעקב ב"ר אבא בשם ר' יוסי, העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, אין צריך להזכיר את ראש חודש". והסביר הרא"ש שזו שיטת רב חסדא במסכת עירובין שאמר "זכרון אחד עולה לכאן ולכאן", דהיינו המונח "יום הזכרון" כולל ראש חודש וראש השנה.

ממשיך הירושלמי: "מעתה יבטל ראש חודש בתפלה? כיון שאמר שופרות וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חורשיכם יצא". ודברי הירושלמי קשים, שהרי לפי דברי הרא"ש הזכרנו ראש חודש בניטוי "יום הזכרון", ומה אם כן שואל הירושלמי "מעתה יבטל ראש חודש בתפלה?!" וכן קשה תירוצו של הירושלמי - איך פסוק זה מביע את הצורך להזכיר ראש חודש בכרכת קדושת היום?

כדי ליישב את דברי הירושלמי, נעיין קצת בסוגיה במסכת ראש השנה ר"ח ובתוס' ר"ה שהחדש הדנים בפירוש הפסוק "תקעו בחודש שופר, בכסה ליום תגינו - איהו חג שהחודש מתכסה בו, הוי אומר זה ראש השנה". ומצאנו שלושה פירושים ליום הכסה:

- (א) כסה = יום הכסה דהיינו כסא המלכות שהרי זה יום מלכותו של הקב"ה.
- (ב) יום המכסה = מכסת הצאן - יום מיועד למכסת נפשות = יום משפט.
- (ג) יום הכסה = יום שמתכסה החודש, דהיינו שלא רואים את הלבנה החדשה, ואינו דומה לפסח או סוכות שיש בהם ירח מלא.

תשליך. ציור מאת ק. פלזנהארדט, ראש

הגות לראש השנה יתו של הגרי"ד

הקיום הזה. אבל לפי דברי הילקוט, יש חיוב נפרד ומחודש לתקוע בחצוצרות בראש השנה שנלמד מ"ותקעתם בחצוצרות". בגבולין תוקעים בשופר; ובמקדש, שזה "לפני המלך ה'", בשופר ובחצוצרות. כשהמשנה אמרה ששופר מאריך... פירושו שתוקעים בחצוצרות לא כמצות חצוצרות אלא בתורת שופר, כמשלים מצות שופר, ולכן לא תוקעים בחצוצרות במשך זמן שזה לשופר.

כוונת רבי נתן לא היתה לחייב תקיעת חצוצרות על הקרבן, שהרי ממילא חייבים כזה מטעם ראש חודש. כוונתו היתה לחדש מושג חדש של חצוצרות - שצריכים לתקוע בחצוצרות ביחד עם השופר (במקדש) ולמזג את החצוצרות עם השופר. יום תרועה במקדש מחייב שופר, אבל ביחד עם חצוצרות, מטעם בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'.

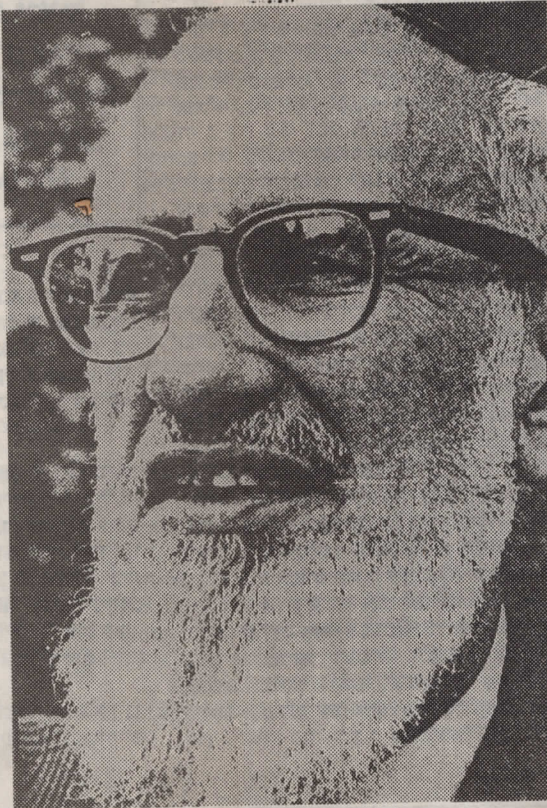
לפי כל זה, יש שתי מצוות של חצוצרות: (א) לתקוע בחצוצרות על קרבן המוסף, והיא מצוה משותפת לכל ראש חודש וכדומה. (ב) חצוצרות המלוות את השופר במקדש וזה מיוחד לראש השנה. וראיה לכך, שבחצוצרות על הקרבן עמדו הלוויים בעזרה והכהנים בשולחן החלבים, משום שיש כאן חובת קרבן. אבל בחצוצרות של שופר הם עמדו בשערי מזרח והר הבית, ובזה הם רומים לשופר שהוא חובת גברא, ולכן אפשר לקיים זאת לא רק בעזרה אלא גם במחנה לויה.

מצוה חדשה של שירה במקדש

איזה מין חיוב הוא תקיעת חצוצרות? זו חובת שירה במקדש. יום תרועה מצטרף עם וביום שמחתכם לחייב מצוה חדשה של שירה במקדש בראש השנה. בדרך כלל תקעו בחצוצרות בניסוך היין, ואין אומרים שירה אלא על היין. הפסוק של ותקעתם בחצוצרות עניינו חובת שירה ולא סתם שמיעה מיכנית של קול חצוצרות. כמו כן תקיעת חצוצרות עם שופר במקדש בראש השנה היא קיום של שירה. במקדש יש חובת גברא של שופר שהיא מצוות שופר הנוהגת גם בגבולין, ונוסף לכך יש קיום של שירה ע"י בחצוצרות וקול שופר.

במסכת ראש השנה, דף כז, מסופר על רבי חנינא בן תרדיון שתקע בחצוצרות בראש השנה גם בגבולין. לפי דעתו, חיוב השירה נהוג גם בגבולין, דהיינו, חובת השירה בראש השנה אינה מוגבלת למקדש בלבד, אלא היא אוניברסלית. וחכמים שחלקו עליו לא רחו זאת מכל וכל. כל טענתם היתה ש"לא היו נוהגין כך אלא בשערי מזרח ובהר הבית בלבד". מודים חכמים שחובת השירה בראש השנה היא אוניברסלית, אלא שהמנהג היה שלא לתקוע בחצוצרות בגבולין אלא במקדש בלבד, אע"פ שלפי ההלכה, עקרונת מותר היה לעשות זאת. תוספת חצוצרות היא רק במקדש. בגבולין אפשר לקיים את חובת השירה בשופר לבר. המחלוקת שם היא איך לבטא את השירה. לפי רבי חנינא מתקיימת החובה רק ע"י תקיעה בחצוצרות בפועל, הן במקדש והן בגבולין. ולפי חכמים, אפשר לקיים את השירה

חודש שיש לו שני ראשים? הוי אומר זה תשרי. ואמר רחמנא חרשכם - חד... וכנראה שהדרשה מבוססת על נוסח שחסר אות יו"ד ב"חדשכם". אני ה' אלוהיכם למה נאמר? לפי שהוא אומר בחודש השביעי, באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה אבל מלכיות לא שמענו, תלמוד לומר ה' א' לווהי עמו ותרועת מלך בו אלו שופרות ומלכיות. רבי נתן אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר ותקעתם בחצוצרות אלו שופרות, והיו לכם לזכרון אלו זכרונות. אני ה' אלוהיכם, אלו רגלים. מלכיות... וביום, זה יום הכיפורים, שמחתכם, אלו רגלים. ובמועדיכם, אלו התמידים, שאר מועדים רבה כל תמיד ותמיד. ובראשי חדשיכם, אלו ראשי חדשים, ובראשי חדשיכם, רבה ראש השנה, ותקעתם בחצוצרות ולא בשופרות, ע"כ.

הגרי"ד סולוביץ' זצ"ל

דרשתו של רבי נתן אינה כמו הדרשה בסוגיה בראש השנה דף לב, ע"א, ע"ש, שמלכיות, זכרונות ושופרות נלמדו מפסוקי ראש השנה. למה הסיק הילקוט שמלכיות, זכרונות ושופרות נלמדות מן הפסוק של וביום שמחתכם? ובמיוחד

דרשתו של רבי נתן אינה כמו הדרשה בסוגיה דראש השנה דף לב, ע"א, ע"א, ש, שמלכיות, זכרונות ושופרות נלמדו מפסוקי ראש השנה. למה הסיק הילקוט שמלכיות, זכרונות ושופרות נלמדות מן הפסוק של וביום שמחתכם? ובמיוחד צ"ע, איך למד רבי נתן שופרות מ"ותקעתם בחצוצרות", המחייב תקיעת חצוצרות ולכאורה אין לו שום קשר לשופר? יתר-על-כן, למה הציג הילקוט מחייב נוסף ועצמאי לתקוע בחצוצרות בראש השנה (בתחילת ובסוף הציטוט לעיל), ולמה יש צורך בלימוד מיוחד לראש השנה? הרי ראש השנה הוא ראש חודש תשרי, ויש חצוצרות מסכת היותו ראש חודש?

[לפי רש"י הנ"ל, השאלה קשה עוד יותר, שהרי יש שתי קדושות עצמאיות, ולמה אין קדושת ראש חודש תשרי הרגיל יכולה לחייב בחצוצרות? לפי רבנו משולם, יש מקום לומר, שייתכן שהקדושה החדשה של יום הזכרון לא תחייב תקיעת חצוצרות, כי רק קדושת ראש חודש יכולה לחייב זאת.]

מה היחס בין "יום תרועה יהיה לכם" לבין "ותקעתם בחצוצרות"? ברור שלפי רבי נתן יש קשר ביניהם, ולכן הוא למד שופרות מ"ותקעתם בחצוצרות". יתר-על-כן, הנוסח של מוסף מאשר שיש ביניהם קשר, שהרי הוא הפסוק המסיים את שופרות? אלא שיש להבין איך הפסוק של חצוצרות הופך להיות פסוק של שופרות?

עיינ בסוגיה בראש השנה דף כו ע"ב - כז ע"א. מכאן רואים שתקעו במקדש הן בשופרות והן בחצוצרות [שופר מאריך וחצוצרות מקצרין, שמצות היום בשופר. ומאי קרא? שנאמר בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה"ו, לפי זה, בראש השנה בבית המקדש היתה מצוה מיוחדת לצרף את החצוצרות עם השופר. המצוה של "וביום שמחתכם" הצטרפה למצוות "יום תרועה", וממילא שופר וחצוצרות התמזגו למצוה חדשה שמרכיביה הם שופר וחצוצרות, וזו המצוה והקיום של ב"חצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה"ו].

בראש חודש רגיל תקעו בחצוצרות כשירה על הקרבן - הלוויים שרו על היין והכהנים ליוו אותם בחצוצרות. לגבי דין זה, ראש השנה הוא ככל ראשי החודשים ויש בו גם את

עקרונית מותר היה לעשות זאת. תוספת חצוצרות היא רק במקדש. בגבולין אפשר לקיים את חובת השירה בשופר לבר. המחלוקת שם היא איך לבטא את השירה. לפי רבי חנינא מתקיימת החובה רק ע"י תקיעה בחצוצרות בפועל, הן במקדש והן בגבולין. ולפי חכמים, אפשר לקיים את השירה בשופר בגבולין ע"י שופר בלבד.

ולמה יש חובת שירה בראש השנה? מפני שקדושת היום של ראש השנה, הן במקדש והן בגבולין, היא לפני המלך ה'! הגדרת קדושת היום של ראש השנה היא שהארץ עומד נוכח פני ה'. מלכיות הוא לפני ה', ולפני ה' הוא המחייב שירה. החודש שיש לו שני ראשים, דהיינו ראש השנה, מתחייב בחיוב מיוחד בשירה - לא בתור חצוצרות בשעת ניסוך היין בשעת מוסף (שהרי חיוב זה מטעם כל ראש חודש) - אלא כמצוה מיוחדת של חצוצרות עם שופר וכקיום של שירה, כתוצאה מכך שעומדים לפני המלך ה'. ברגע שיש קיום שירה, הוא תקף גם בגבולין. כל ההבדל בין גבולין לבין מקדש הוא איך באה לידי ביטוי ומתקיימת חובת השירה: בגבולין ע"י שופר לבר, ובמקדש ע"י חצוצרות עם שופר.

וכדי להמתק את הדברים, נשתמש בשיטת רש"י האומרת שיש שתי קדושות בראש השנה: של ראש חודש ושל ראש השנה. איוו קדושת היום היא המחייבת את מצוות השופר? הרי אומר קדושת היום של ראש השנה, ע"פ הכתוב שבתון זכרון תרועה. איסור המלאכה הנובע משבתון, הוא המחייב את השופר, וראש חודש אינו נקרא שבתון. אותה קדושה האוסרת מלאכה, היא היא המחייבת בשופר כמו שנאמר: "יום תרועה... כל מלאכת עבודה לא תעשו".

ללא דרשות הנמצאות בילקוט, לא היינו אומרים שיש שירה בראש השנה, ואדרבא היינו קובעים שבראש השנה אין שירה, שהרי ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפנינו (ערכי, דף י' ע"ב). חובת השירה של ראש השנה נובעת מקדושת ראש חודש של תשרי שהיא המחייבת את השירה ולפי רש"י מקדושה עצמית של ראש החודש, ולפי רבנו משולם ממרכיב ראש חודש בקדושת יום הזכרון. בפסוק "וביום שמחתכם..." אין איזכור של ראש השנה, אלא מוזכר רק ראש חודש תשרי. היום טוב של ראש השנה מחייב רק יום תרועה. הקיום של שירה עובר דרך קדושת ראש חודש שמתאחדת ומתמזגת עם ראש השנה.

ניגון
נפסק
ומרו
התחי
היא
עומד
רא
שפר
הוא
מוסף
להזכי
הרא
מאחר
להרג
חודש
ובמיו
חודש
נו
רב
96
עפ
הע
יו
שנ
מז
42
לב
55
וש
חו
עד
ג

אשית המאה ה-20

הפסוקים המתייחסים לראש השנה מבהירים זאת באר
היטב: הרנינו לאֱלֹהִים עֲוִינוּ - שירה! שאו זמרה - שירה:
ממילא, תקעו בחודש שופר = שירה!
מהו הנושא של ברכת מלכויות? קבלת עול מלכות
שמים. גם הנושא של זכרונות הוא קבלת עול שמים ע"י
ההכנעה למשפט ה' הנובעת מן חוויית קהילת בני הברית
מאז בריאת העולם. מהו הקו המנחה של ברכת שופרות?

אחרי ההכרזה על האמונה מתחילים מיד בקריאת פסוקים
המוזכרים את תקיעת השופר במעמד הר סיני, במתן תורה.
מסיימים בפסוקים מכתבי הנביאים המזכירים את שופרו של
משיח. ובתווך יש פסוקים מן הכתובים. מה עובר כחוט השני
בפסוקי שופרות? גילוי שכינה! במקום שיש תקיעת שופר
יש גילוי שכינה. מתחילים בגילוי שכינה מן העבר - מעמד
הר סיני, ומסיימים בגילוי שכינה לעתיד לבוא - ימות
המשיח. ויש עוד גילוי שכינה - הגילוי שכינה שבו כל
העולם מרגיש בכל ראש השנה ביום הרין. כשתוקעים
בשופר בראש השנה, יש גילוי שכינה לכל יהודי. הקב"ה
נמצא על ירך, ושופט את מעשיך.

עתה נשים לב לפסוקי שופרות שצוטטו מן הכתובים:
"עלה אֱלֹהִים בתרועה, ה' בקול שופר". מתי? בראש
השנה!
"בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'!" מתי?
בראש השנה!

**קדושת היום של ראש השנה, הן
במקדש והן בגבולין, היא לפני
המלך ה'. הגדרת קדושת היום של
ראש השנה היא שהאדם עומד נוכח
פני ה'. מלכויות הוא לפני ה', ולפני ה'
הוא המחייב שירה. החודש שיש לו
שני ראשים, דהיינו ראש השנה
מתחייב בחיוב מיוחד בשירה - לא
בתור חצוצרות בשעת ניסוך היין
בשעת מוסף, אלא כמצוה מיוחדת
של חצוצרות עם שופר וכקיום של
שירה, כתוצאה מכך שעומדים לפני
המלך ה'**

"תקעו בחודש שופר בכסה לים חגנו..." מתי? כשוי
גילוי שכינה של ראש השנה! השופר ביום זה מבשר את
גילוי השכינה של ראש השנה.

הרי לפנינו שלושה פסוקים, ובוזה היו צריכים להסתיים
שלושה פסוקים מכתובים. אלא שבכך לא הסתיים העניין.
יש פרק שלם של הללוהו - הפרק האחרון של ספר תהילים.
מה טיבו כאן? ויש לשים לב לניגון של החזן. יש נוסח של
ניגון מיוחד של ברכת שופרות, ובפסוקים אלה של פרק זה
נפסק הנוסח הרגיל ומתחילים לשיר ניגון מרגנ מלבב
ומרום. ברגע שהצהרתי על גילוי שכינה של ראש השנה,
התחייבתי בחיוב שירה, שהרי גילוי שכינה מחייב שירה, הן
היא משמעות הפרק הזה באמצע שופרות. כשופרות אני
עומד נוכח פני ה' ולכן אני שר שירה.

יום העשור

מה טיבו כאן? ויש לשים לב לניגון של החזן. יש נוסח של ניגון מיוחד של ברכת שופרות, ובפסוקים אלה של פרק זה נפסק הנוסח הרגיל ומתחילים לשיר ניגון מרנן מלבב ומרומם. ברגע שהצהרתי על גילוי שכינה של ראש השנה, התחייבתי בחיוב שירה, שהרי גילוי שכינה מחייב שירה, וזו היא משמעות הפרק הזה באמצע שופרות. בשופרות אני עומד נוכח פני ה' ולכן אני שר שירה.

ראש השנה כשלעצמו אינו יכול לחייב שירה מפני ספרי חיים וספרי מתים פתוחים. מה שמאפשר את השירה הוא ראש חודש, ולכן צריכים להזכיר את ראש חודש בתוך מוסף. אי אפשר לומר שופרות במסגרת של שירה בלי להזכיר עניין ראש חודש. וזה הירושלמי שהובא בפסקי הרא"ש. אמנם הביטוי "יום הזכרון" עונה על השאלה אך מאחדים את שתי הקדושות. אבל כשמגיעים לשופרות, יש להדגיש את היבט השירה של השופר, הנוכח מקדושת ראש חודש, ולכן צריכים להזכיר ראש חודש בברכת שופרות, ובמיוחד את הפסוק "וביום שמחתכם ומועדיכם וראשי חודשיכם", שהוא מקור חיוב השירה גם בראש השנה.

(הכותב הוא ר"מ במכון הגבוה לתורה שניי אוניברסיטת בראילן)

הערות

* נראות הרב: שני שיעורים בעניני ראש השנה מאת מרן רבנו יוסף דוב הלוי סלוביניץ זצלה"ה, Prepared and Published by: B. David Schreiber, August, 1996 + [8]. עמודים.

** הערת שז"ם: בתוס' במסכת ראש השנה הנ"ל כתוב: "ור"ת רגיל להזכיר ולומר מלבד עולת החודש ולסיים ושני שיעורים לכפר". ובמהזור גודלשמידט, עמ' 149, דובא מנהג זה ע"ס כ"י אויכספורד, Opp. 167 (קמלוג נויבאור 1042). מנהגם הנפוץ של בני אשכנז הוא: "ושני שיעורים לכפר ושני תמידים כהלכתם מלבד עולת החודש..." מנהג ספר"ם היה: ושעיר לכפר מלבד עולת החודש ומנחתה ושעיר לחטאת" ובה הזכירו במפורש שעיר של ראש חודש בלי להזכיר את הפסוקים. ראוי לציין שמנהג בלי עדרת המזרח הנפוץ הוא לא להזכיר שום קרבן בכלל (כולל ג' רגלים)!

